

שלוחי מצוה אינן ניזוקין

כי אוריש גוים מפניך והרחבתי את גבולך ולא יחמד איש את ארצך בעלתך לראות את פני ה' אלהיך שלש פעמים בשנה: (שמות לד, כד)

המובן הפשוט הוא שבשביל הבטחה זו דלא יחמוד איש את ארצך, לכן נוכל לעלות בהשקט ובבטחה לראות פני ה'. אך במשך חכמה (כג, יז) כתב שכונת הכתוב להיפך, אשר בזכות האמונה והבטחון שנעלה ונסמוך עליו יתברך שלא יאונה לנו שלא יחמוד איש את ארצך, על כן באמת יעשה ה' שלא יחמוד איש את ארצך.

מכאן למדו (פסחים ח, ב) ששלוחי מצוה אינן ניזוקין, וז"ל הגמ' אמר רבי אלעזר שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן, כמאן כי האי תנא דתניא איסי בן יהודה אומר כלפי שאמרה תורה "ולא יחמד איש את ארצך" - מלמד שתהא פרתך רועה באפר ואין חיה מזיקתה, תרנגולתך מנקרת באשפה ואין חולדה מזיקתה, והלא דברים קל וחומר ומה אלו שדרכן לזוק אינן ניזוקין, בני אדם שאין דרכן לזוק על אחת כמה וכמה, אין לי אלא בהליכה בחזרה מנין, תלמוד לומר ופנית בבקר והלכת לאהליך מלמד שתלך ותמצא אהליך בשלום.

בדיקת חמץ בחורין וסדקין

הגמ' (שם ח, א) מביא שאין מחייבין אותו להכניס ידו לחורין ולסדקין לבדוק מפני הסכנה, שואלת הגמ' מאי סכנה אי נימא מפני סכנת עקרב כי משתמש היכי אישתמש, לא צריכא דנפל אי נפל למה לי בדיקה והתנן חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער, התם שאין הכלב יכול לחפש אחריו הכא כשהכלב יכול לחפש אחריו. והא אמר רבי אלעזר שלוחי מצוה אינן ניזוקין, אמר רב אשי שמא תאבד לו מחט ואתי לעיוני בתרה. וכהאי גוונא לאו מצוה הוא והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאהיה בן העולם הבא זה צדיק גמור, דילמא בתר דבדק אתי לעיוני בתרה.

האם נחש "שכיחי היזיקא"

נפסק בשו"ע (או"ח תלג, ח) כותל שנשתמש בו חמץ בחורין ונפל ונעשה גל, אפילו אינו גבוה ג' טפחים כדי חפישת הכלב, אין צריך לבדוק תחתיו כיון שיש בו סכנת עקרב שמצויים בגלים חיישינן שמא אחר שישלים בדיקתו שאינו עוסק במצוה יחפש אחר מחט שנאבד לו ויבא לידי סכנה. והני מילי בסתם, אבל בידוע שיש תחתיו חמץ, אם אין עליו גובה שלשה טפחים, צריך להוציאו משם במרא וחצינא בענין שאין בו סכנה, ואם יש עליו גובה שלשה טפחים, מבטלו בלבו ודיו. וכתב המג"א (ס"ק יג) דדוקא במקום שמצויים עקרבים, ולכן השמיטוהו הרי"ף והרא"ש, ואפשר דבמקום שמצויים נחשים צריך לבדוק דלא ברי הזיקא כ"כ, וכמ"ש סי' ק"ד ס"ג, כוונתו למש"כ שם שהעומד באמצע שמו"ע אפילו נחש כרוך על עקבו, לא יפסיק, (אבל יכול לילך למקום אחר כדי שיפול הנחש מרגלו), אבל עקרב פוסק לפי שהוא מועד יותר להזיק, ונחש נמי, אם ראה שהוא כעוס ומוכן להזיק פוסק.

ועי' בספר חק יעקב שמדייק מהשו"ע דרך חיישינן שיוזק אחר שסיים הבדיקה, אבל בשעה שעוסק במצוה לא חיישינן שיבא לידי סכנה דשלוחי מצוה אינם ניזוקין. והק' הרי היכא דשכיח הזיקא שאני כמו גבי חור שבין יהודי לעממין, ותרין העולות שבת (ס"ק ו) דשאני התם דאיכא סכנת בן אדם דהוא בעל בחירה. ותמה עליו הח"י שנעלם ממנו סוגיא דקדושין (לט, ב) דאפילו מסכנת סולם רעוע וכהאי גוונא שאינו מבעל בחירה ג"כ אמרינן היכא דקביעי הזיקא או שכיח הזיקא שאף שליח מצוה ניזוק כמו מבעל בחירה, דנלמד משמואל שאמר (שמואל א טז, ב) איך אלך ושמע שאול. וכן מבואר בשו"ע (סימן ק"ד) דבתפלה פוסק בשביל עקרב שהוא מועד להזיק. ועל עיקר הקושיא כתב הח"י שכיון שאין כאן עקרב לפנינו, ואיכא ספיקא וחששא טובא דלמא יש כאן עקרב, ושמא יזיק לו, והוא לא יראה אותו בשעת הבדיקה להשמר ממנו, ושמא אינו יכול להזיק כיון

שהוא בגל, על כן לא מקרי בשביל זה שכיח הזיקא לבטל ממצוה בשביל חששות אלו, אבל בשעה שאינו עוסק במצוה חיישינן לסכנה, כי חמירא סכנתא מאיסורא.

תפלת הדרך

דנו גדולי האחרונים אם הולך לדבר מצוה אם צריך לומר תפילת הדרך, די"ל דדוקא אם הולך לדבר הרשות חייב בל לדבר מצוה הרי קי"ל שלוחי מצוה אינן ניזוקין, ובספר דף על דף הביא שבשו"ת לב יהודה (השמטות סימן ג') פסק דפטור כיון דשלוחי מצוה אינן ניזוקין, והליכה לדבר מצוה מגינה עליו שהרי שומר מצוה לא ידע דבר רע. אולם בפירוש מעשה בצלאל על הריקנטי (סימן ל"ה) כתב דאף דשלוחי מצוה אינן ניזוקין חייבים הם בתפילת הדרך, משום דתפילת הדרך לא משום סכנה לבד תקנוה. ואם נימא דמחמת סכנה נתקנה צ"ל דסכנת דרכים נחשב שכיחא היזקא וחוששים גם בשלוחי מצוה. ויש להעיר על מנהג העולם שמי שנוסע לא"י נותנים לו "מעוֹת שליח מצוה", וק' הרי נוהגים לומר תפילת הדרך, ולפי הצד שדרכים מקרי שכיח היזקא א"כ לא יועיל שליח מצוה געלט. ורצה אאמו"ר לתרץ שאולי יש כמה סוגי היזקים בדרך, אז בשביל אלה שאינן שכיחין יועיל הכסף, ורק לענין אלו ההיזקים השכיחים צריך לומר תפילת הדרך.

העוסק בתורה

הגמ' (כתובות עז, ב) מביא שריב"ל "מיכרך בהו ועסיק בתורה", אמר "אילת אהבים ויעלת חן אם חן מעלה על לומדיה אגוני לא מגנא", והק' בקו"ש הא כתיב ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני, דהיכא דשכיח היזקא לא סמכינן אהא דשלוחי מצוה אינן ניזוקין, ותל' דזהו דוקא בשאר מצוות, אבל לימוד תורה שאני וכדיליף מק"ו אם חן מעלה וכו'.

לימוד ספרי חכמה חיצונית

הגרא"ו (קובץ שעורים חלק ב סימן מז, ח) נשאל מרב באמריקא אודות הלימוד באוניברסיטה, וכתב שמה שהביא כ"ת בשם ספר באר שבע להקשות על מה שלא הביא הרמב"ם בהלכות תשובה דין קריאה בספרים, אין הספר הזה אצלי - והנה איסור הקריאה כתב הרמב"ם בפ"ב מהל' ע"ז, ולמה לו לחזור ולשנותם בהל' תשובה, אבל מה שהקשה שם עוד על הרמב"ם שקרא בספרי ע"ז דא ודאי קושיא, אבל הרמב"ם העיד על עצמו באגרתו לרבינו יהונתן הכהן, שלמד חכמות חיצונית לשרת את התורה להיות לה לרקחות ולטבחות, ומאחר שהיתה כונתו למצוה, י"ל שסמך אהא דשלוחי מצוה אינן ניזוקין, ואף דהיכא דשכיח היזקא לא אמרינן הכי י"ל שהרמב"ם אמודי אמיד נפשייה, שלפי רוחב דעתו וטוהר לבו לא הוי שכיח היזקא אצלו, אבל באנשים קטנים כמונו הדבר פשוט דהוי שכיח היזקא ואסור ללומדן אפילו כונתו למצוה. ולמה הדבר דומה, לסמי מרפא הניתנין מהרופאים יש בהן סמי מות וארס נחשים ובכ"ז הן מרפאין, אבל במה דברים אמורים אם יכנס רופא מומחה היודע לצמצם שיעורן במדה ובמשקל ולערב בהן דברים המחלישים את הארס, אבל אם יכנס מי שאינו מומחה בודאי יאבד נפשות.

ומכל מקום עדיין יש לפקפק בזה, שהרי החכם מכל אדם נתפס על שסמך ברוב חכמתו לומר אני ארבה ולא אסור, וצ"ל דהתם כיון דלא היה מצוה בנישואי הנשים החכמה לבדה לא הועילה, אבל בעוסק במצוה דמצוה מגינה אלא דאינה מגינה במקום דשכיח היזקא, בזה י"ל דהיכא דאיכא רוב חכמה משויא ליה כלא שכיח היזקא, וממילא שלוחי מצוה אינן ניזוקין.

מי שאין לו קרקע פטורין מעלייה לרגל

עוד למדנו (פסחים ח, ב) מפסוק זה שכל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל ושאיין לו קרקע אין עולה לרגל. ובזה מיישב התוס' (פסחים ג, ב) למה רבי יהודה בן בתירא לא עלה לירושלים לרגל. דהנה הגמ' (שם) מספרת על ההוא ארמא דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים, אמר כתיב כל בן נכר לא יאכל בו (שמות יב, מג), כל ערל לא יאכל בו (שם מח), ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי. אמר ליה רבי יהודה בן בתירא מי קא ספו לך

מאליה, אמר ליה לא, כי סלקת להתם אימא להו ספו לי מאליה, כי סליק אמר להו מאליה ספו לי, אמרו ליה אליה לגבוה סלקא. אמרו ליה מאן אמר לך הכי, אמר להו ריב"ב, אמרו מאי האי דקמן, בדקו בתריה ואשכחוהו דארמאה הוא וקטלוהו. שלחו ליה לריב"ב, שלם לך ריב"ב, דאת בנציבין ומצודתך פרוסה בירושלים.

וכתבו בתוס' שרבי יהודה בן בתירא שלא עלה לרגל, י"ל שלא היה לו קרקע, או זקן היה שאינו יכול להלך ברגליו, דפטור מפסח כמו מראיה. אי נמי נציבין חוצה לארץ היא כדמוכח בספרי וכו'. ותמה עליו המשנה למלך (פ"א מק"פ ה"א), דהיכא רמיזא דהני פטירי מפסח, ובגמרא לא פטרו זקן מפסח אלא כשאנו יכול לאכול כזית. ולא ידעתי אי אליבא דתוס' לגמרי ילפינן פסח מראיה, אלא דזה לא יתכן דהא נשים פטורות מראיה וחייבים בפסח. ואם נאמר דהני דוקא דכתבו התוס' ילפינן מראיה, לא ידעתי מנא להו.

וכתב הצ"ח שאין כוונת התוס' שמי שאין לו קרקע פטור מפסח כמו שפטור מראיה, שהרי המעיין יראה שהתוס' לא הקשו למה לא עלה ריב"ב לעשות הפסח, שזו אינו קושיא, דמאחר והיה בדרך רחוקה היה פטור, ולא מצינו שיהיה חייב להתקרב למקום המקדש קודם זמן הפסח, ובי"ד שמגיע הזמן הרי היה בדרך רחוקה ופטור, אלא שהוקשה להם למה לא עלה לרגל מצד מצות ראייה, שמצוה על כל ישראל לעלות איש ממקומו לירושלים להיות שם ברגל, ועל זה תירצו שלא היה לו קרקע ומי שאין לו קרקע אין צריך לעלות לרגל (פסחים ח, ב) וכיון שלא עלה ממילא פטור מפסח, מאחר שהוא בדרך רחוקה.

ויש להתבונן בדבריו דלכאורה מאי שנא מצות קרבן פסח ממצות מצה סוכה ולולב, שכיון שיש מצוה לאכול מצה בליל ט"ו בניסן, ולשבת בסוכה וליטול ולולב בימי החג, מחוייב כל אדם להזמין לעצמו אלו המצוות קודם זמן קיומן, ובאם לא הזמין הוא מבטל מצות עשה, ומדוע לא נאמר כן גם בהקרבת הפסח ומה שכתבה התורה דין דרך רחוקה הוא לאנוס בלבד. וצ"ע. שו"מ באור שמח (קרבן פסח א, יח) שכתב וז"ל וכיון שכן נתבונן נא במצות פסח דנאמרה לישראל, הלא כיון שהן בדרך רחוקה או חוץ מאכילתו או חוץ מעשייתו פטורים מפסח, אימת יבוא החיוב עליהן, ועל כרחין דהחיוב חל עליהם מקודם י"ד, שיכינו עצמן ליטור ולעשות הפסח.

עוד יש להעיר דלכאורה לשון התוס' לא משמע כדברי הצ"ח, דהא כתבו "דפטור מפסח כמו מראיה", ומשמע דמיפטר מקרבן פסח, ולא רק שאינו יכול לקיימו משום שלא נמצא בעזרה. ועי' במנחת חינוך (מצוה ה אות יג) שתמה על הצ"ח איך יתכן שלא יהיה מחויב לדאוג להכין עצמו למצוה.

ארור אשר לא יקום

בספר באמרי בינה (אה"ע לב) כתב לחדש דמהא דכתיב (דברים כז, כו) "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת" לומדים שחייב לדאוג לעשות גם הכשר מצוה, וזה בכלל "לא יקים". ולדבריו יוצא שיש פסוק מפורש שחייב לדאוג לפני זמן קיום המצוה שיהיה לו המצוה, ודלא כהצ"ח, אבל כדברי הצ"ח כתב גם החיי אדם כדלהלן.

לדאוג לקיום מצוה קודם שבא זמנה

כתב בספר נשמת אדם (ח"א כלל סח סעיף ג), שאין צריך לעקור מביתו לילך לעיר אחר לקיים המצוה, אפילו מצוה דאורייתא והיא עוברת כתקיעת שופר ולולב. וראיה מהא דאיתא (ר"ה לד, ב) שמי שאינו בקי בתקיעות ולא בסדר תפלת מוסף, ולפניו שתי עיירות באחת בקיאים בתקיעות ולא בתפלת מוסף, ובאחת בקיאים בתפלת מוסף ולא בתקיעות, הולך למקום שבקיאים בתקיעות, אפילו של מוסף ודאי ושל תקיעות ספק. ואי ס"ד שצריך לעקור ממקומו, קשה האין ימצא עיר שמברכין ולא תוקעין, והלא צריכין לעקור ממקומן לילך לעיר שתוקעין, אע"כ דאין צריך לעקור.

ועי"ש עוד שכתב, שמ"מ מי שיש לו אשה או בנים, ודאי א"צ לעקור דירתו שהרי שמחה הוא ג"כ מצות עשה מן התורה, וקיי"ל אשה בעלה משמחה. עוד כתב שם, שמטעם אחר א"צ לילך מביתו, שהרי קודם יו"ט לא חל

עליו כלל המצוה עד יו"ט, ואז הרי אינו יכול לילך יותר מתחום. ועי"ש שדן מהא דחייב לבדוק חמץ אם יצא מביתו תוך ל' יום, ומהא דשואלין ודורשין קודם שלשים יום לכל יום טוב. ועי"ש שהק' על עצמו מהא דקי"ל שואלין ודורשין קודם שלשים יום לכל יו"ט, כמש"כ המ"א (סי' תכ"ט), וא"כ חל עליו חיוב המצוה, כדמצינו בסי' תל"ו לענין בדיקות חמץ, ותי' דדוקא התם דהמצוה בידו לבדוק חייבוהו חכמים לקיים המצוה, אבל הכא שאינו בידו רק שיחזור אחריה אינו חייב אפילו מדרבנן.

אלא דצ"ע ממה שהוא עצמו כתב לעיל מינה שיש חיוב לשלם עד חומש מנכסיו למצוה, ואם אינו חייב כלל לדאוג להמצוה לפני הזמן, א"כ איך יעלה על הדעת שחייב לשלם עד חומש. ודוחק לומר שכוונתו רק במצוות שאפשר לקנותן אחרי שכבר חל חיוב המצוה, דהרי אז כבר נתחייב בהמצוה.

האמרי בינה שם חולק על החיי אדם, שכיון שנכלל ב"ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת" החיוב לעשות הכשר מצוה, א"כ כשם שמחויב לקנות לולב ולאפות מצה, כמו"כ מחויב לנסוע לעיר שיכול לקיים שם המצוות המוטלות עליו.

אלא דא"כ הדרא קושיית הנשמת אדם לדוכתיה מההיא דמס' ר"ה. ואולי יש לחלק בין קניית אתרוג לעקירת דירתו, דהא כבר דנו הפוסקים האם מחויב להפסיד אבר בשביל קיום מצוה, ויש שכתבו (שו"ת מנחת שלמה א, ח), דכשם שאינו מחויב להוציא יותר מחומש מנכסיו, ה"נ אינו מחויב להפסיד אבר. וא"כ י"ל שלעקור דירתו ג"כ הוי טירחא יתירא, והוי כמו יותר מחומש מנכסיו, שאינו מחויב להוציא בשביל המצוה.

הגר בחוץ לארץ

ובתשובות יעב"ץ (סי' קכז) כתב דנראה דתירוצם האחרון של התוס' שריב"ב דר בחו"ל ולכן נפטר מפסח, הוא קרוב להיות דבר אחד עם התירוצ' הראשון שלא היה לו קרקע, דנראה שרצו לומר שמה שהיה שוכן בחו"ל, הוא משום שלא היה לו קרקע בארץ, שאל"כ לא היה דר בחו"ל, ועל כן אינו חייב לעלות לרגל, וממילא פטור גם מן הפסח מטעם דרך רחוקה, וכדברי הצ"ח.

אך תמה בזה כתמיהתנו הנ"ל, דמי שמע כזאת שלא נצטוו בפסח אלא דוקא ישראל הדרים בארץ, והכתוב אומר לכל עדת ישראל, ואין ריחוק הדרך פוטרו, אלא צריך לעשות כל מה שבידו כדי להיות בירושלים בזמן ההקרבה. ורק אם נאנס מחמת ריחוק הדרך אחר השתדלותו, ועשותו את המוטל עליו בכל היכולת, אז פטרו הכתוב מחמת אנסו מדין דרך רחוקה.

וכתב שם ראייה לדבר שאין פטור דרך רחוקה כי אם באנס, ממה שאמרו איזוהי דרך רחוקה ט"ו מילין מירושלים, ואם אין חיוב להתקרב למקום המקדש קודם זמן ההקרבה, א"כ חיוב ההקרבה אינו אלא לישראל הדרים בתוך ט"ו מילין סמוך לירושלים, ושאר ישראל פטורים, ובודאי אי אפשר לומר כן.

ממתי חל החיוב לעלות לירושלים

אמנם כתב דמ"מ גבול יש בדבר, שא"א לומר שהמופלגים הרבה ממקום המקדש יתחייבו להתחיל עלייתם לרגל מתחילת השנה לעשות הפסח, אלא כך הוא הענין, שלשים יום לפני הפסח חלה חובת עשייתו על הרחוקים שיעתיקו עצמם מבתיהם, כמו שמצינו במשה שעמד בפסח ראשון והזהיר על פסח שני. ופירש לפי זה דמה שלא עלה ריב"ב לירושלים לעשות הפסח, הוא מפני שנציבין רחוקה מירושלים יותר ממהלך ל' יום, שהיא בארץ אשור הרחוקה הרבה מירושלים. וכתב עוד שמכל מקום מבבל היו עולים הגם שרחוקה מירושלים יותר ממהלך ל' יום.

בעיקר דברי תוס' שריב"ב היה בחו"ל, כתב המנ"ח (מצוה ה) להביא ראייה לדבריהם מההיא דאמרינן (פסחים ע, ב) יהודה בן דורתאי פירש הוא ודורתאי בנו והלך וישב לו בדרום, אמר אם יבוא אליהו ויאמר להם לישראל מפני מה לא חגגתם חגיגה בשבת מה הן אומרים לו, תמהני על שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון שהן חכמים גדולים ודרשנין גדולים ולא אמרו להן לישראל חגיגה דוחה את השבת, א"כ חזינן דישיב ברחוק

מירושלים ולא עלה לפסח כלל, וערש"י שפירש רחוק מירושלים שלא יעלה לרגל ויתחייב בפסח וחגיגה, מבואר להדיא דרחוק מירושלים א"צ לעלות לפסח, וגם פטור לעלות לרגל. וצ"ע שלא מצאנו שיהיה פטור מלעלות לרגל, וע"כ צ"ל ש"דרום" היה בחו"ל, א"כ מבואר כדברי התוס' שהדר בחו"ל פטור מפסח ומראיה.

אמנם בשאילת יעבץ (הנ"ל) מיישב על פי דרכו שמירי שישבו ברחוק מאד מירושלים בכדי שישנה במהלכו יותר משלשים יום, (אף על גב דסתם דרום שבתלמוד מא"י הוא, צ"ל שלא היה מן הישוב של א"י), דפטור בכל מקום בין א"י בין חו"ל. וה"ה איפכא דהדר אפילו בחו"ל כל שאינו רחוק כשיעור הזה אינו נפטר מפסח, ואין ישיבת חו"ל פוטרנו בלי ספק, שאי אפשר לומר כלל שאין חובת הפסח אלא ליושבי א"י, שהרי חובת הגוף היא, ואינו דבר התלוי בארץ ונוהג בארץ ובחו"ל, רק שאינו נוהג אלא בפני הבית.

למה פסח דוחה שבת

בשו"ת חת"ס (או"ח סימן קכד) הביא קושית השואל, שלפי מה שכתבו התוס' דמי שאין לו קרקע פטור מפסח, א"כ למה מכשירי פסח דוחין את השבת (פסחים סה, ב), הא מבואר בפרק רבי אליעזר דמילה (שבת קלא, א) דמודה ר' אליעזר בציצית לטליתו ומזוזה לפתחו שאינו דוחה שבת הואיל ובידו להפקירן וליפטר, וה"נ גבי פסח נימא דבידו להפקיר קרקעו ולהפטר מן הפסח.

ותי' החת"ס דרבי אליעזר אזיל לטעמיה דס"ל במתני' דערכין (כח, א) שאם החרים כל נכסיו אפילו בדיעבד אינם מוחרמים, וה"ה בהקדיש ובהפקיר, כמבואר שם דחד דינא אית להו, וכיון שאינו יכול להפקיר כל קרקעותיו ממילא אינו יכול להפטר מן הפסח, ולפיכך דוחין מכשיריו את השבת.

ובזה רצה ליישב מה שהשמיט הרמב"ם לדינא דמי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל (פסחים ח, ב), שנתקשה הרמב"ם בקושיא הנ"ל למה אמרה תורה דפסח דוחה שבת, כיון שאילו רצה מפקיר קרקעו ונפטר מן הפסח, והכריח מזה דאף מי שאין לו קרקע חייב בפסח, ולמד דין ראיה מדין הפסח לחייב בה אף מי שאין לו קרקע. ולמאן דאמר דמי שאין לו קרקע פטור מראיה אף בפסח כן הוא, ולא יסבור סברא זו דמגו דאי בעי מפקר לנכסיה, ובלאו הכי חלקו כמה אמוראים שם על סברא זו.

אכן לפי דברי הצ"ח (הנ"ל) לא קשה מידי, דדוקא בציצית ומזוזה שייך האי סברא דהואיל ובידו להפקירן, מאחר שפטור ההפקר בהם הוא מפקיע עצם החיוב, אבל בפסח באמת הוא מחוייב גם באין לו קרקע, אלא שהעדר הקרקע פוטר מחיובו לעלות לירושלים, ועל ידי זה נפטר ממילא מדין דרך רחוקה, ובזה י"ל דלא מהני סברא דהואיל ובידו להפקירן שלא ידחו מכשירי הפסח את השבת.

בידו להפקיר רק מפקיע לפני חלות החיוב

עוד יש לומר, ש"במצוה קיומית" כמו ציצית ומזוזה שאינו מתחייב אלא אם לובש בגד בן ד' כנפות ובקונה בית, איכא למימר שרשאי לפטור עצמו מהמצוה קודם שנתחייב בה, ולפיכך יש לומר בה מגו דאי בעי מפקר נכסיה, אבל במצוה חיובית, כמו קרבן פסח שהוא חובה קבועה על כל ישראל, בזו אינו רשאי לפטור עצמו מהמצוה קודם שנתחייב בה, ועל כן אי אפשר לומר בה מגו דאי בעי מפקר נכסיה, ושפיר דחו מכשיריה את השבת.

גר

והק' המנ"ח (שם) לדברי התוס' דמי שאין לו קרקע פטור מפסח, א"כ גר שנכתב בפירוש בתורה וכי יגור אתכם גר וכו' היאך יש לו קרקע, אי בקנה הא בזמן שהיובל נוהג לר"ל קנין פירות לאו כקה"ג דמי, וא"כ אין לו קרקע ועי' בצ"ח (פסחים ח, ב) בשם בנו הרב הריף ושנון מוהר"ר שמואל סג"ל דמשכחת גר שיש לו קרקע קנין הגוף, שנשא אשה ישראלית שהיה לה קרקע ומתה וירשה הגר. והשיב הצ"ח תינח אם ירושת הבעל דאורייתא, אבל אם ירושת הבעל דרבנן, וכן פסק הרמב"ם (נחלות א, ח), נסתר סברא זו, ולא משכחת להאי דר' אמי אליבא דהלכתא.

ותי' הצל"ח דמשכחת גר' שיהיה לו קרקע כגון שלקח אשה שהיה לה קרקע וילדה לו בן ומתה האשה וירשה בנה

ושוב מת הבן וירשו אביו הגר.

ועל דרך זה כתב הטורי אבן (חגיגה ב, א) לענין עבדים, דאיתא התם שעבדים שאינם משוחררים פטורים מראייה, ודייק הטו"א שעבד משוחרר חייב בראייה, וק' הא אמר רב אמי (פסחים ח, ב) כל אדם שאין לו קרקע אינו עולה לרגל, ולא משכחת לה שיהיה להם קרקע בא"י אלא שדה מקנה החוזרת ביובל, וא"כ לר"ל דס"ל (גיטין מח, א) דהמוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג מביא ואינו קורא דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ולא קרינן ביה אשר נתת לי ה', א"כ ה"נ לא קרינן ביה ארצך, וא"כ גר ועבד משוחרר היכי משכחת לה שיהיה חייבים בראייה. ותי' דמשכחת לה קנין הגוף כגון שנשא בת ישראל יורשת נחלה ומתה וירשה וכמ"ד ירושת הבעל דאורייתא. אלא שמ"מ הקש' למ"ל למעוטי מי שחציו עבד וחציו בן חורין מ"אל פני האדון" כדאמרינן בגמ', תיפוק ליה דאין לו קרקע בא"י. וליכא למימר שנשא אשה וירשה הא בפ"ד דגיטין (מג, א) מיבעי ליה במי שחציו ע"ע וחציו ב"ח אי קידושיו תופסין בבת ישראל ולא איפשטא. ותי' למאי דמסיק רב חסדא שמחלוקת ביובל ב' אבל ביובל א' דברי הכל מביא וקורא, איכא לאוקמי מתני' ביובל ב'. א"נ בזמן שאין היובל נוהג כגון משגלו שבט ראובן ושבט גד, א"נ בזמן בית שני שלא נוהג יובל מה"ת שאין כל יושביה עליה כדאמרינן בערכין (לב, ב) ואין שדה מקנה יוצאת ביובל ומצות ראייה נוהג הואיל והבית היה קיים, וצריך קרא למעוטי מי שחציו עבד לפטרו מן ראייה לאותו זמן.